

Голові
спеціалізованої вченої
ради Д 17.127.03
Класичного приватного
університету
д. держ. упр., професору
Огаренку В. М.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора **Ажажи Марини Андріївни** на дисертацію Бокова Олександра Віталійовича «Формування та реалізація державної політики зайнятості в умовах глобалізації», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 17.127.03 Класичного приватного університету на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, темами

Стратегічною метою України є побудова сильної європейської демократичної держави з розвинутою економікою та соціальною сферою для забезпечення гідного рівня життя громадян.

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України пов'язане з вирішенням низки важливих питань, серед яких: розбудова сучасної соціально-орієнтованої економіки, відродження вітчизняного виробництва, забезпечення соціальної захищеності населення. Одне із центральних місць у вирішенні вказаних проблем займають питання удосконалення механізмів функціонування ринку праці, який є найбільш складним і динамічним елементом ринкової економіки, в якому віддзеркалюються всі соціально-економічні, демографічні та інші процеси, що відбуваються у суспільстві та фокусуються найгостріші проблеми: посилення структурних диспропорцій зайнятості, підвищення рівня безробіття, неконтрольований відтік робочої сили на зовнішні ринки праці, зміни в якості робочої сили та мотивації праці, зниження рівня та якості життя населення тощо. Зазначені процеси впливають на соціальний та економічний стан країни.

Вирішення зазначених проблем пов'язано із подоланням негативного впливу певних чинників на стан зайнятості та безробіття населення, що є наслідком існуючих ризиків соціально-економічного розвитку країни (особливо в умовах військового конфлікту), впливом глобалізаційних процесів, а також недостатньою ефективністю проведення реформ в країні.

Слід відмітити, що процеси, які відбуваються в системі функціонування національного ринку праці, безпосередньо пов'язані з економічною ситуацією в країні. Через те об'єктивною передумовою розробки пропозицій щодо вирішення проблем формування продуктивної зайнятості населення на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України є проведення аналізу соціально-економічних процесів, які відбуваються в країні останнім часом, в тому числі у такому важливому сегменті, як ринок праці.

Отже, дане дисертаційне дослідження спрямоване на вирішення таких актуальних питань, як формування продуктивної зайнятості на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України, в тому числі за рахунок поширення гнучких форм зайнятості, подолання диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили, врегулювання зовнішніх та внутрішніх міграційних процесів населення та ін.

В основу дослідження покладено власні розробки автора в різних напрямках соціальної політики, а також в розроблених проектах нормативно-правових актів, які передано для впровадження окремим органам центральної виконавчої влади, місцевого самоврядування, служби зайнятості.

Актуальність дисертаційного дослідження також підтверджується його тісними зв'язками з науково-дослідницькою роботою здобувача та висвітлює результати наукових досліджень автора в межах науково-дослідних робіт:

– «Особливості реалізації державної політики у сфері зайнятості населення в умовах інтеграції України в Європейське співтовариство» (номер державної реєстрації 0115U002563);

– «Основні напрями реалізації державної політики розв'язання

проблемних питань у сфері зайнятості населення в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004068);

– «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» (номер державної реєстрації 0116U006187);

– «Соціологічна діагностика тіньової зайнятості в Україні та напрями її мінімізації в контексті удосконалення реалізації державної політики зайнятості» (номер державної реєстрації 0116U002928);

– «Зарубіжний досвід децентралізації надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення» (номер державної реєстрації 0118U004066).

Таким чином, проведення даного дисертаційного дослідження і розроблення відповідних пропозицій є актуальними як у теоретичному, так і в практичному аспекті, а також спрямовано на досягнення результативності соціально-економічних реформ в державі спрямованих на покращання ситуації у сфері зайнятості.

Враховуючи вищевикладене визначає головні аспекти актуальності теми дисертаційного дослідження О. В. Бокова.

Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, рекомендації дисертаційної роботи мають глибоке теоретичне, методичне та емпіричне обґрунтування. Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, спеціальної наукової літератури в напрямках державного регулювання ринку праці, зайнятості населення, соціально-трудових відносин в умовах глобальної економіки та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення державних механізмів політики в цій сфері.

Слід позитивно відзначити й той факт, що зміст роботи відзначається послідовною реалізацією поставлених завдань дослідження та, зрештою, досягненням мети, що свідчить про її завершеність і цілісність.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади державної політики зайнятості” автором розглянуто основні концепції зайнятості, розкрито сутність державної політики в сфері зайнятості населення та проаналізовано теоретико-концептуальні підходи щодо її формування та реалізації, визначено основні принципи та завдання.

Автором розглянуто основні міжнародні правові документи та стандарти в сфері праці як основного чинника розвитку правових механізмів системи державної політики зайнятості, акцентовано увагу на необхідність подальших кроків в частині удосконалення правових механізмів спрямованих на покращення ситуації в сфері зайнятості та соціального захисту працюючого населення в умовах глобального економічного простору. Визначено, що міжнародне право, конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці є діючим інструментарієм для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних норм та стандартів в сфері праці та зайнятості населення. В розділі розглянуто основні підходи країн європейського співтовариства щодо формування та реалізації державної політики в сфері зайнятості населення та визначено їх позитивний досвід в окремих напрямках її реалізації. Автор зазначає, що адаптація ефективних механізмів регулювання ринку праці до вітчизняних потреб створить сприятливі умови для ефективного функціонування та розвитку національного ринку праці, що сприятиме євроінтеграційним процесам держави.

У другому розділі «Сучасний стан функціонування державної системи зайнятості України в умовах впливу глобалізаційних процесів» автором розглянуто сутність глобалізації та її вплив на систему функціонування національного ринку праці та сферу зайнятості населення, проведено порівняльний аналіз України з окремими країнами світу за

макроекономічними показниками, індексом людського розвитку та іншими міжнародними індексами, проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку вітчизняного ринку праці.

На основі проведеного аналізу автором визначено проблемні питання, які заважають ефективному функціонуванню системи національного ринку праці. Однією з складних та проблемних питань в сфері державної політики зайнятості, які потребують розв'язання, на думку автора, є зовнішня трудова міграція населення України, що зумовлює необхідність створення у цій сфері, адекватного інформаційного та статистичного забезпечення, і на цій основі формування ефективної державної політики щодо регулювання національного ринку праці.

Автор акцентує увагу на внутрішніх міграційних процесах населення, які спостерігаються в системі вітчизняного ринку праці, що пов'язано з сукупністю демографічних, економічних і соціальних умов та спричиняють необхідність пошуку роботи в інших регіонах та містах країни. В сфері внутрішньої міграційної політики, на думку автора, необхідно проводити роботу щодо створення правових і економічних умов для вільного пересування громадян України по території країни, що сприятиме заповненню вільних робочих місць, підвищенню зайнятості та зниженню рівня безробіття, особливо в депресивних регіонах та мономістах країни.

В контексті дослідження здобувачем розглянуто мотиваційні механізми залучення незайнятого та безробітного населення до праці і самозайнятості та проаналізовано досвід окремих країн в цьому напрямі. В роботі запропоновано алгоритм мотиваційного моніторингу економічної активності безробітного. Поєднання диференційованого підходу до кожного безробітного та його сегментація залежно від ступеня імовірності тривалості безробіття з впровадженням ефективних активних програм сприяння зайнятості та гнучким використанням адміністративних та фінансових інструментів в залежності від ситуації на ринку праці, дозволить досягти найбільшої

результативності в активації пошуку роботи та залучення безробітних та незайнятого населення до трудової діяльності.

У третьому розділі «Розвиток нестандартних форм зайнятості в умовах глобалізації та трансформації соціально-трудової сфери» автором висвітлено вплив інформатизації та сучасних інформаційних технологій на трансформацію системи зайнятості та розглянуто світові тенденції і розвиток нестандартних форм зайнятості в системі глобального й національного ринків праці.

Автором проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання нестандартних і гнучких форм зайнятості в системі соціально-трудова відносин.

Досліджуючи питання розвитку нестандартних форм зайнятості, автор звертає увагу на поширення в системі функціонування національного ринку праці її нового різновиду як прекаризаційна зайнятість, розширюючи понятійно-категорійний апарат теорії ринку праці та зайнятості шляхом ведення в науковий обіг поняття «прекаризаційна зайнятість».

Можна погодитись з думкою здобувача, що з метою запобігання соціальним ризикам у системі нестандартних форм зайнятості населення необхідними є реалізація комплексу заходів щодо вдосконалення правових, адміністративних і економічних механізмів державного регулювання соціально-трудова відносин для зменшення масштабів тіньової економіки й на цій основі забезпечення легалізації зайнятості населення, а також реалізації трудових прав, гарантій та соціального захисту найманих працівників.

У четвертому розділі «Професійна освіта та її вплив на результативність державної політики зайнятості» автором розглянуто систему професійної освіти України та визначено проблемні питання, які заважають інноваційному розвитку національного ринку праці в умовах глобальної економіки. В дисертаційному дослідженні автор доводить необхідність модернізації системи професійної освіти як чинника підвищення якості робочої сили та

продуктивності праці.

В роботі розглянуто основні підходи щодо прогнозування тенденцій попиту на професії в системі формування та реалізації державної політики зайнятості, розроблено модель короткострокового прогнозування попиту на робочу силу на регіональних і локальних ринках праці із застосуванням соціологічних методів та обґрунтовано доцільність її застосування в системі функціонування державної служби зайнятості.

У п'ятому розділі «Напрями вдосконалення державної політики зайнятості України в умовах глобалізації» розроблено сучасну модель державної політики зайнятості в умовах децентралізації системи державного управління та модернізації державної служби зайнятості України. Автором запропоновано напрями вдосконалення механізму використання робочої сили в умовах глобалізації та розроблено пропозиції до комплексного проекту основних напрямів формування й реалізації державної політики зайнятості на середньострокову перспективу в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні (у т. ч. проект нормативно-правового акту).

Отже, ступінь обґрунтованості результатів дослідження О. В. Бокова підтверджується: методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом теоретичного матеріалу; виявленою закономірністю обумовлених теоретично-наслідкових зв'язків між елементами системи державної політики в сфері зайнятості; широтою й різноманітністю теоретичної бази, послідовністю і логічністю викладу матеріалу, відповідністю одержаних наукових результатів поставленим у роботі меті та основним завданням дослідження.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій та автореферату дає підставу визначити основні наукові положення й висновки, що характеризуються науковою новизною і відбивають особистий внесок автора в науку державне управління, ступінь їх обґрунтованості та

достовірності.

Здобувачем виконано сукупність завдань, що сприяло розв'язанню науково-практичної проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад щодо змісту, складових та принципів функціонування механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості України.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження характеризується тим, що автором вперше обґрунтовано необхідність впровадження в Україні сучасної моделі державної політики зайнятості, що передбачає принципові зміни в системі управління сферою зайнятості населення на державному та регіональному (локальному) рівнях, посиленні інституційної, фінансової спроможності та відповідальності органів місцевої влади за формування і реалізацію регіональної політики зайнятості населення та свій територіальний соціально-економічний розвиток.

За результатами проведеного дослідження, автором розроблено сучасну модель формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах посилення впливу глобальних процесів на систему функціонування національного ринку праці, в якій визначено її суб'єктів (на національному, регіональному та місцевому рівнях), а також основні механізми її вироблення з урахуванням світових тенденцій соціально-економічного розвитку та вимог розбудови сучасної інноваційної національної економіки, що на наш погляд є найбільш вагомим результатом здобувача.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження викладено в 54 наукових працях, зокрема: 1 одноосібній науковій монографії, 8 колективних монографіях; 21 статті у наукових фахових виданнях, у тому числі 5 – у зарубіжних виданнях; 16 матеріалах науково-практичних конференцій, а також 8 публікаціях в інших виданнях, що додатково відображають результати дослідження.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відбиває основні

положення й результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, визначених Міністерством освіти і науки України.

Практичне значення роботи

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення та висновки дисертації доведено до рівня конкретних пропозицій, окремі з них впроваджено в практичну роботу органів центральної виконавчої влади, місцевого самоврядування та служби зайнятості. Цінність також мають науково обґрунтовані результати та рекомендації щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості в умовах впливу глобалізаційних процесів на систему функціонування національного ринку праці, а також при вдосконаленні навчально-методичного супроводу підготовки магістрів, підвищенні кваліфікації державних службовців та фахівців служби зайнятості про що свідчать довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності

встановленим вимогам оформлення дисертації та змісту автореферату

Аналіз дисертації та автореферату О. В. Бокова уможливорює констатацію відповідності автореферату та основних положень дисертації.

В авторефераті дисертації стисло викладено основні положення та ідеї дослідження. Висновки співвідносяться зі змістом дисертації та впливають із її основних положень. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

У цілому дисертаційне дослідження здійснене на високому науково-теоретичному рівні, проте потребує деяких уточнень, рекомендацій з метою дальшого розроблення й удосконалення.

1. У розділі 1 автор досліджуючи теоретичні засади державної політики зайнятості зазначає, що для досягнення результативності державної політики зайнятості в процесі її формування та реалізації необхідно застосовувати

системний й синергетичний підходи, враховуючи те, що зайнятість належить до динамічних систем, що самоорганізуються та здатна змінювати в процесі функціонування свої внутрішні взаємозв'язки, порядок та організацію залежно від впливу на неї зовнішніх та внутрішніх факторів. Застосування синергетичного підходу, на думку автора, надає можливість описати нові сучасні форми зайнятості через певні параметри порядку (конкретні значення показників галузевої, освітньої та професійно-кваліфіційної структури), стійкості, самоорганізації. Однак, на нашу думку, акцентуючи увагу на системному та синергетичному підході щодо дослідження державної політики зайнятості доцільно було б розширити розділ 1 теоретичними основами системного аналізу.

2. У п. 1.2. досліджуючи теоретичні засади державної політики в сфері зайнятості населення автор наводить сучасну інституційну модель формування та реалізації державної політики зайнятості України. Автор виділяє такі суб'єкти формування державної політики на центральному рівні: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади. На наш погляд, варто показати також місце Президента України до компетенції якого належать питання соціальної безпеки держави, РНБО та інші державні інституції.

3. У п. 2.1. автор проводить порівняльний аналіз України з окремими країнами світу за макроекономічними показниками, індексом людського розвитку та іншими міжнародними індексами. Проте, на нашу думку, доцільно було б розширити період порівняльного аналізу та збільшити кількість країн пострадянського простору.

4. У розділі 2 п. 2.1. автор досліджує міграційні процеси населення та приділяє значну увагу питанням трудової міграції. В той же час, на нашу думку, цей напрям доцільно було б розширити проблемними питаннями інтелектуальної трудової міграції населення та відтоку працездатних висококваліфікованих кадрів на зовнішні ринки праці в результаті чого

зменшується інноваційний потенціал розвитку національної економіки. Це складне та проблемне питання потребує вирішення на державному рівні.

5. В розділі 3 автором запропоновано шляхи детінізації зайнятості населення в системі національного ринку праці. Проте, на нашу думку, необхідно більш детально конкретизувати окремі правові механізми детінізації зайнятості населення, які сприятимуть зменшенню тіньового сегменту ринку праці.

6. У розділі 4 дисертаційної роботи (рис. 4.1.5) «Взаємозв'язок інноваційної системи професійної освіти з продуктивною зайнятістю населення» виділено підсистеми вищої та профтехнічної освіти від ефективності функціонування яких в значній мірі залежить баланс попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці та продуктивна зайнятість населення. Проте, на нашу думку, в наведеному рисунку доцільно було б об'єднати їх, враховуючи їх кореляційний зв'язок між собою та системою функціонування національного ринку праці.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бокова Олександра Віталійовича «Формування та реалізація державної політики зайнятості в умовах глобалізації» є завершеним науковим дослідженням. Дослідження містить науково-теоретичні засади, практичні рекомендації щодо модернізації системи державної політики зайнятості України в умовах глобалізації. Рівень та глибина проведених досліджень, новизна отриманих результатів та їх впровадження в практичну діяльність суб'єктів державної влади, служби зайнятості, науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів свідчать про значний науковий та практичний досвід здобувача в цій сфері.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість. Основні результати повною мірою віддзеркалено в опублікованих працях автора.

Дисертацію викладено українською науковою мовою, розділи дисертації пов'язані між собою структурно і змістовно, висновки ґрунтуються на результатах проведеного дослідження, що, своєю чергою, є достатньо аргументованими та доказовими.

Дисертацію виконано на високому теоретико-методологічному рівні. За своєю актуальністю, постановкою завдань дослідження, науковою та практичною значущістю отриманих результатів робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до докторських дисертацій, п. 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами), а її автор, Боков Олександр Віталійович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

професор кафедри менеджменту організацій
та управління проектами Інженерного
навчально-наукового інституту
Запорізького національного університету,
доктор наук з державного управління, доцент

М. А. АЖАЖА

Вчений секретар

О.А.ПРОЦЕНКО